

تحریف قرآن به دست حجاج

کلیدواژه: محافظت از قرآن، [تحریف ناپذیری قرآن](#)، سوره حجر، سوره بقره.

پرسش: با وجود ادعاهای سجستانی کتابی به نام «ما غیبه الحجاج فی مصحف عثمان» نوشته است؛ آیا حجاج قرآن را تغییر داده؟

پاسخ: ابن خطیف معتقد است، علاوه بر تغییرات و تحریفاتی که پیش از [عثمان](#) در قرآن رخ داده است، پس از آن نیز در دوازده جای [قرآن](#) تغییرات اساسی به دست حجاج رخ داده و برخلاف آنچه در زمان عثمان بوده، ثبت شده است؛ مثلاً می‌گوید: در قصه [یوح](#) در آیه ۱۶۷ [سوره شعرا](#) «من المخرجین» بود و در قصه لوط در همین [سوره](#) آیه ۱۱۶، «من المرحومین»، ولی [حجاج](#) آن را تغییر داد و «من المرحومین» را در قصه نوح و «من المخرجین» را در قصه [لوط](#) آورد که اکنون بر همین منوال است؛ اما ادعای سجستانی، تازگی نداشته؛ بلکه افراد دیگری نیز این اعتقاد [باطل](#) را داشته‌اند.

فهرست مندرجات

- ۱- شبهه تحریف قرآن کریم
- ۲- کتاب الفرقان الحق
 - ۲.۱- دیدگاه ابن خطیف
 - ۲.۲- نتیجه
- ۳- مباحث تحریف
- ۴- معنای تحریف
- ۵- معنای اصطلاحی تحریف
- ۶- اقسام تحریف لفظی
- ۷- عدم تحریف قرآن
 - ۷.۱- گواهی تاریخ
 - ۷.۲- ضرورت تواتر قرآن
 - ۷.۳- اعجاز قرآن
 - ۷.۴- ضمانت الهی
 - ۷.۵- عرضه روایات بر قرآن
 - ۷.۶- نصوص اهل بیت
 - ۷.۷- دیدگاه علمای شیعه و سنی
- ۸- معرفی منابع
- ۹- پانویس
- ۱۰- منبع

شبهه تحریف قرآن کریم

شبهه [تحریف قرآن کریم](#)، از دیرزمان مطرح بوده و پیوسته مورد [انکار](#) و رد [علما](#) و محققان بزرگ [اسلام](#) بوده است. منشأ این شبهه روایاتی است که در کتب [حدیث اهل سنت](#) و [شیعه](#) درج شده است که به ظاهر تحریف کلام الله را می‌رساند. این روایات غالباً به دلیل دلالت نارسایشان قابل تأویل بوده، یا سندهای ضعیف و فاقد اعتبار دارند که کنار گذاشته می‌شوند. متأسفانه مشکلی که این‌گونه روایات به بار آورده‌اند این است که عده‌ای آنها را باور داشته و ترتیب اثر داده‌اند و معتقد شده‌اند که بعد از [رحلت پیامبر اکرم \(صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم\)](#) تا موقع [خلافت عثمان](#) که یکی کردن [مصحف](#) انجام گرفت، آیه‌ها و سوره‌هایی از [قرآن کریم](#)، کم یا بر آن افزوده شده و این همان [تحریف در قرآن](#) است که ضروریات دینی، برخلاف آن را [حکم](#) می‌کند.

کتاب الفرقان الحق

ولی از همه ناگوارتر، کتابی است به نام الفرقان که در عصر اخیر، به دست نویسنده مصری، مجد عبداللطیف معروف به ابن الخطیب، از علمای معروف [مصر](#) نوشته شده است. در این [کتاب](#) این باورهای نادرست جمع‌آوری شده و بر آنها صحه گذاشته شده است و به صرف این که در [صحاح سینه](#) نقل شده، صحیح دانسته شده است. این کتاب در مصر غوغایی بر پا کرد و مردم ضد آن شوریدند، تا آن‌که دانشگاه الازهر از دولت تقاضای مصادره [کتاب](#) را کرد و نسخه‌های پخش‌نشده مصادره شد؛ ولی در همان مدت کوتاه، این کتاب اثر سوء خود را گذاشت و در [جهان](#) منتشر شد.

← دیدگاه ابن خطیف

نویسنده این کتاب معتقد است، علاوه بر تغییرات و تحریفاتی که پیش از عثمان در قرآن رخ داده است، پس از آن نیز در دوازده جای قرآن تغییرات اساسی به دست حجاج رخ داده و برخلاف آنچه در زمان عثمان بوده، ثبت شده است؛ مثلاً می‌گوید: در قصه نوح در آیه ۱۶۷ [سوره شعرا](#) «من المخرجین» بود و در قصه لوط در همین [سوره](#) آیه ۱۱۶، «من المرجومین»، ولی [حجاج](#) آن را تغییر داد و «من المرجومین» را در قصه نوح و «من المخرجین» را در قصه لوط آورد که اکنون بر همین منوال است.

← نتیجه

بنابراین ادعای سجستانی، تازگی نداشته؛ بلکه افراد دیگری نیز این اعتقاد [باطل](#) را داشته‌اند. حال برای آن‌که شبهه تحریف پاسخ داده شود، لازم است از ریشه مورد ارزیابی قرار گیرد تا صحت و سقم این [روایات](#) و عقاید روشن شود.

مباحث تحریف

این بحث در سه بخش طرح شده است:
أ. دلایل محققان بر نفی [تحریف](#)؛
ب. آرای بزرگان علمای اسلام پیرامون شبهه؛
ج. بررسی روایات منقول از اهل سنت و شیعه.

معنای تحریف

تحریف در [کلام](#)، کنار زدن از مسیر طبیعی آن است، مسیر طبیعی [الفاظ](#) و عبارات، همان افاده معنای حقیقی و مراد واقعی آن‌هاست و در صورت [انحراف](#) از آن معنای، تحریف تحقق می‌یابد؛ این‌گونه تحریف را تحریف معنوی گویند؛ بدان معنا که اگر لفظ طبق معنای واقعی - که ظاهر لفظ بر آن دلالت دارد - [تفسیر](#) و [تیین](#) نگردد، هر آینه از موضع اصلی خود منحرف شده است.

معنای اصطلاحی تحریف

تحریف در اصطلاح به معنای تغییر حروف و کلمات یا تغییر معنای قرآن بر دو قسمت است:
أ. تحریف لفظی؛
ب. تحریف معنوی.

اقسام تحریف لفظی

تحریف لفظی بر دو قسمت است:
أ. افزودن بر آیات؛
ب. کاستن از آیات.
هیچ‌یک از [مسلمانان](#) قائل بر تحریف لفظی به معنای افزودن بر [آیات](#) نیستند. آنچه میان مسلمانان ([شیعه](#) و سنی) مورد بحث است، تحریف به معنای کاستن از آیات است، درباره عدم تحریف قرآن به این معنا دلایل فراوانی وجود دارد؛ از جمله:

عدم تحریف قرآن

درباره عدم تحریف قرآن به معنای کاستن از آیات، دلایل فراوانی وجود دارد؛ از جمله:

← گواهی تاریخ

قرآن از روز نخست مورد عنایت همگان - به ویژه مسلمانان - بوده و هست. [پیغمبر اکرم \(صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم\)](#) شخصاً محافظ قرآن بوده، پیوسته دستور حفظ، ثبت و ضبط آن را می‌داد. توده مسلمانان نیز آنی از آن غافل نمی‌ماندند و همواره به پاسداری از آن می‌پرداختند.

← ضرورت تواتر قرآن

شرط پذیرفتن قرآن، چه در کل و چه در بعضی، متواتر بودن آن است؛ یعنی همگان ([جمهور مسلمین](#)) آن را دست به دست و سینه به سینه، به طور همگانی نقل کرده باشند.

← اعجاز قرآن

یکی دیگر از مسائلی که با شبهه تحریف در تضاد است و آن را فاطعانه نفی می‌کند، [اعجاز قرآن کریم](#) می‌باشد؛ زیرا هرگونه گمان زیادت یا نقص یا تبدیل در کلمات قرآن، که لازمه آن امکان هم‌آوردی با قرآن است، با مسئله [اعجاز](#) با [نظم](#) موجود منافات دارد.

← ضمانت الهی

[خداوند متعال](#)، عهده‌دار شده است که قرآن را پیوسته مورد عنایت خود قرار داده، از گزند آفات مصون بدارد:

«إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ؛

[۱۱] حجر/سوره ۱۵، آیه ۹.

ما قرآن را نازل کردیم؛ و ما به طور قطع نگهدار آنیم! «این آیه کاملاً [سلامت](#) قرآن را از هرگونه تحریف تضمین می‌کند.

← عرضه روایات بر قرآن

به فرمایش [رسول اکرم \(صلی الله علیه و آله وسلم\)](#): «هر چه با قرآن موافق باشد، آن را برگزینید و هر چه با آن مخالف باشد، واگذارید».

[۱۲] کلینی، [مجدد بن یعقوب](#)، [اصول کافی](#)، ج ۱، ص ۶۹، [مؤسسه الوفا](#).

پس قرآن باید همواره راه سلامت را در پیش داشته باشد تا بتواند اعتبار خویش را ثابت نگه دارد و معیار سنجش [حق](#) و [باطل](#) باشد.

← نصوص اهل بیت

روایات خاصی از [ائمه معصومین \(علیهم السلام\)](#) در دست است که به طور کلی، احتمال تحریف یا شبهه تحریف را در قرآن منتفی می‌سازد و شیعه امامیه، به پیروی از [اهل بیت \(علیهم السلام\)](#) معتقدند قرآن همواره از هرگونه تحریف مصون و محفوظ بوده است.

← دیدگاه علمای شیعه و سنی

به عقیده اهل نظر از گروه اهل سنت و شیعه، هیچ‌گونه تحریفی در [قرآن کریم](#) در گذشته و حال صورت نگرفته است و این نسبت‌ها نیز نسبت‌های ناروایی بر ساحت مقدس قرآن کریم است؟!

هرچند عده‌ای با دقت نکردن در برخی [روایات](#) که بیشترشان [تفسیر](#) آیه است یا دلیل بر تحریف در معناست که عده‌ای قرآن را با رأی خود تفسیر کرده‌اند، خواستند بگویند که در قرآن تحریف واقع شده و مطالبی از آن حذف گردیده است، که پاسخ این‌گونه افراد بارها توسط بزرگان [دین](#) با توجه به دلایل عقلی و نقلی داده شده است و کسی دلیلی محکم بر [تحریف قرآن](#) ندارد.

معرفی منابع

۱. التمهید فی علوم القرآن، مجدهادی معرفت، ج ۴، قم، مؤسسه النشر الاسلامی.
۲. تاریخ قرآن، آیت‌الله مجدهادی معرفت، تهران، نشر سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، بهار ۱۳۷۷، ص ۱۵۴.

پانویس

۱. [↑](#) حجر/سوره ۱۵، آیه ۹.
۲. [↑](#) کلینی، [مجدد بن یعقوب](#)، [اصول کافی](#)، ج ۱، ص ۶۹، [مؤسسه الوفا](#).

منبع

[سایت اندیشه قم](#)، برگرفته از مقاله «[تحریف قرآن به دست حجاج](#)»، تاریخ بازبینی ۱۳۹۵/۱۱/۱۱.